

راهبردهای تقویت مهارت‌های فراشناختی در فراگیرندگان

ضرورت مهارت‌های فراشناختی

هدف اساسی مهارت‌های فراشناختی خودکنترلی و خودآموزی است تا دانش‌آموزان یادگیرندگانی مستقل شوند که بتوانند فرایندهای شناختی و یادگیری‌شان را در جهت اهداف تعیین‌شده‌ی خود هدایت، نظارت و اصلاح کنند. بسیاری از مشکلات یادگیری، به‌خصوص در دوره‌ی ابتدایی، از نبود مهارت‌ها و راهبردهای فراشناختی ناشی می‌شود. این مهارت‌ها به فرد امکان انتخاب، کنترل، نظارت، مدیریت و در نتیجه بهبود فرایندهای شناختی را می‌دهند.

شناخت و فراشناخت دو مفهوم مکمل یکدیگرند. شناخت به فرایندهایی اشاره می‌کند که ما به کمک آن‌ها یاد می‌گیریم، فکر می‌کنیم و به یاد می‌آوریم. اما فراشناخت به دانش ما درباره‌ی فرایندهای شناختی خودمان و چگونگی استفاده‌ی بهینه از آن‌ها برای رسیدن به هدف‌های یادگیری گفته می‌شود. به دیگر سخن، فراشناخت به دانش یا آگاهی از نظام شناختی خود یا دانستن درباره‌ی دانستن گفته می‌شود. دانش فراشناختی به فرد امکان می‌دهد یادگیری خود را مدیریت کند، چرا که راهبردهای فراشناختی تدبیرهایی هستند برای نظارت بر راه‌های یادگیری و هدایت آن‌ها. این راهبردها به ما می‌گویند برای سهولت بخشیدن به فرایند یادگیری، یادآوری و سازمان دادن داشته‌ها از چه راه‌هایی استفاده کنیم.



طراحی سناریوهای آموزشی بر اساس راهبردهای فراشناختی

اگر هدف تعلیم و تربیت پرورش دانش‌آموزانی باشد که بتوانند مسئولیت یادگیری خود را به عهده بگیرند، مدرسان به جای تمرکز بر حجم یادگیری فراگیرندگان، باید به افزایش استدلال یادگیری و مهارت‌های آن‌ها در یاد گرفتن توجه کنند. دانش‌آموزان از طریق آموزش مهارت‌های فراشناختی می‌توانند مهارت‌های یادگیری خود را توسعه دهند و به کسب دانش مبادرت ورزند و از این طریق به یادگیرندگانی فعال تبدیل شوند.

راهبردهای فراشناختی را می‌توان در سه دسته‌ی برنامه‌ریزی، نظارت و نظم‌دهی قرار داد. این مهارت‌ها دانش‌آموزان را به تسلط هرچه بیشتر بر فراشناخت سوق می‌دهند. معلمان باید فعالیت‌های آموزشی و تدریس را به نحوی اجرا کنند که دانش‌آموزان را به منظور تقویت مهارت‌های فراشناختی خود در مسیر استفاده از این راهبردها قرار دهند.

معلمان محترم و فرهیخته به این سؤال خوب فکر کنید و بکوشید برای آموزش هر درس یک سناریو بنویسید تا روند آموزش فراگیرندگان با مهارت‌های فراشناختی انجام شود. ما در این مقاله به یک نمونه از سناریویی که در درس‌های فارسی بخوانیم و اجتماعی و به‌طور خلاصه در خواندن، به رشد مهارت‌های فراشناختی دانش‌آموزان کمک می‌کند، اشاره کرده‌ایم. شما هم به دیگر روش‌ها در درس‌های دیگر فکر کنید.

ضبط صدا راهی جذاب و مهیج برای تقویت مهارت‌های

فراشناختی فراگیرندگان

امروزه در آموزش و یادگیری استفاده از فناوری و ابزارهای هوشمند اجتناب‌ناپذیر است و اهمیت آن‌ها نسبت به گذشته دوچندان شده است. هر اندازه روند کار و ابزارها و محتواهای مورد استفاده پیچیده‌تر باشد، احتمال اجرای موفق برنامه‌ی یادگیری کمتر می‌شود.

از مواردی که در آموزش ابتدایی همیشه مورد تأکید قرار گرفته و از ارکان اساسی یک روند آموزشی سالم به شمار می‌رود، حفظ شادابی و نشاط دانش‌آموزان هنگام فراگیری و ایجاد فضای جذاب و هیجان‌انگیز کلاس درس است. یکی از راه‌ها و ابزارها که در عین سادگی بسیار تأثیرگذار و مهیج است، ضبط صدای دانش‌آموز به هنگام خواندن یا ارائه‌ی مطلب است. این عمل در درس‌هایی مثل فارسی بخوانیم یا اجتماعی که متن‌محورند کاربردی‌تر است.

روش کار بدین شکل است که هنگام خواندن دانش‌آموز، هم‌زمان صدای فرد ضبط می‌شود و پس از پایان درس یا پس از اتمام خواندن یک دانش‌آموز، صدای ضبط شده‌ی او پخش می‌شود. با این روش، دانش‌آموز به روند خواندن خود اشراف پیدا می‌کند و به سرعت خواندن، وقف‌ها، اوج و فرودها و نکاتی که باید رعایت کند بیشتر توجه می‌کند. دانش‌آموزان می‌توانند این تمرین را در منزل هم انجام دهند. امروزه اکثر گوشی‌های همراه ضبط‌کننده‌ی صدا دارند و این کار به راحتی و سهولت انجام می‌شود. در این روش، یادگیرنده فعال است و به خاطر استفاده از یک ابزار واسطه، علاقه‌اش به انجام کار دوچندان می‌شود.

در روش ضبط صدای دانش‌آموز، به خاطر اینکه معلم بعد از پخش صدای

تک تک دانش‌آموزان به چارچوبی مطلوب و ایده‌آل برای قرائت متون و ارائه‌های دانش‌آموزان می‌رسد و دانش‌آموزان باید سطح فعلی خود را به سطح مطلوب نزدیک کنند، دقیقاً تلاش دانش‌آموز در راستای استفاده از راهبردهای سه‌گانه‌ی تقویت مهارت‌های فراشناختی قرار می‌گیرد. این چالش برای دانش‌آموز سازنده و جذاب خواهد بود. معلمان برای تقویت مهارت‌های فراشناختی باید روند تدریس را طوری طراحی کنند که دانش‌آموز از راهبردهای سه‌گانه‌ی فراشناختی استفاده کند. اگر این مسیر با ابزار واسطی انجام شود، قطعاً جذاب و مهیج خواهد بود.

در این فرایند، اول از همه مسئولیت نظارت بر یادگیری از مدرسان به خود فراگیرندگان منتقل می‌شود. دوم اینکه خود ادراکی، عاطفه و انگیزش مثبت در فراگیرندگان تقویت می‌شود. بدین طریق، فراشناخت بینش شخصی فرد را نسبت به تفکرات خود ایجاد می‌کند و یادگیری مستقل را رشد می‌دهد. ■

پی‌نوشت

1. Metacognition

منابع

۱. جلال یونسی و اسحاق رحیمیان بوگر (۱۳۸۷). درچه‌ای به فراشناخت.
۲. ام‌البنین، نعیمی (۱۳۹۲). مهارت‌های فراشناختی با رویکرد پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان و دانشجویان.
3. Hamman O. Preserves teachers value for learning-strategy instruction. J Exp Educ. 1998, 66(3).
4. Wollfolk AE. Beyond words: The influence of teachers' nonverbal behaviors on students' perceptions and performances. Elem Sch J. 2001, 85(4).